

Türkiye’de ve Dünya’da Savunma Sanayi Sektörü

ERNST & YOUNG

Uluslararası arenada, ülkelerin ekonomik ve siyasal alandaki gücünü belirleyen unsurlarından birisi olan savunma sanayiinde, dünyada yaşanan teknolojik gelişmelere paralel olarak değişime, yeniliğe ve modernizasyona sürekli olarak ihtiyaç duyulmaktadır. Ülke savunması gibi stratejik bir konuyla doğrudan ilgisi ve yukarıda belirtilen uluslararası arenadaki belirleyici rolü, savunma sanayi sektörünün diğer piyasalardan farklılaşmasına neden olmuştur. Söz konusu yenilik ve modernizasyon, sadece serbest piyasa ekonomisinin kendi dinamiklerinden kaynaklanmamakta, aynı zamanda sektörün taşıdığı stratejik öneme binaen ülke hükümetlerinin sektöre doğrudan veya dolaylı olarak müdahalesi veya yön vermesi sonucunda da gerçekleşmektedir.

Ülkemizin jeopolitik konumu gereği önem arzeden ve ekonominin gelişimine önemli ölçüde katkı sağlayan Türk Savunma Sanayisi de, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ihtiyaçlarını karşılamaya ve rekabetin had safhaya ulaştığı uluslararası pazarda ağırlığını hissettirmeye başlamıştır.

Türkiye'deki özel sektörün azami düzeyde iştirak edeceği, teknolojik yeniliklere uyumlu ve bu yeniliklerin kaynağı olabilecek ulusal bir savunma sanayini geliştirilmesi, devlet tarafından benimsenmiş bir prensiptir. Bu prensibin sağlanmasında en etkin faktörlerden birisi de hiç şüphesiz vergilendirme politikalarıdır.

Bu kapsamda, savunma sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmalara da bir takım vergisel teşvikler sağlanması kaçınılmaz olmaktadır. Özellikle gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergiler itibarıyla sağlanacak teşvik unsurlarının iyileştirilmesi, sektörde faaliyet gösteren yerli firmaların uluslararası ihalelere katılan yabancı girişimciler karşısında rekabet imkânlarını daha da arttıracaktır.

Ernst & Young Türkiye olarak bu çalışmadaki amacımız, ülke ekonomisi açısından stratejik öneme sahip olan Savunma Sanayi Sektöründe, mali konularda yaşanan gelişmeleri, devlet tarafından sağlanan destekleri/teşvikleri ve ilgili mevzuatı okuyucu kitlesiyle paylaşmaktır.

Çalışmamızın bu sayısında genel olarak, dünya savunma sanayisine ilişkin mali verilere değinilmiş, ardından Türk Savunma Sanayisi hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Sektörde aktif olarak yer alan firmalara ilişkin bilgilerin de yer aldığı çalışmamızın ilerleyen sayılarında, devlet tarafından sağlanan teşviklere ilişkin mevzuat ile sektörü ilgilendiren vergisel düzenlemeler ve tereddüt yaratan hususlara da ayrıca değinilecektir.

Sektöre ilişkin uygulamalar itibarıyla tereddüt edilen hususlar hakkında danışmanlık ihtiyacınızın bulunması halinde, sektör uzmanlarımız sizlere yardımcı olmaktan memnuniyet duyacaklardır.

Ersnt & Young Türkiye

DÜNYA SAVUNMA SANAYİ SEKTÖRÜNE GENEL BAKIŞ

Dünya ekonomisine genel bir perspektifle bakıldığında, savunma sanayisinin dünya ekonomik konjonktüründeki yeri, büyüklüğü ve önemi dikkat çekicidir. Soğuk savaş sonrasında dünya siyasetinde yaşanan gelişmeler, kurulan ortaklıklar ve uluslararası siyasette yaşanan çekişmeler ile başta ABD olmak üzere dünya genelinde yaşanan terör olayları nedeniyle savunma sanayisinin gelişimi hız kazanmıştır.

Bu kapsamda, özellikle 2000-2009 yılları arasındaki süreçte Dünya ülkelerinin yapmış olduğu savunma harcamalarında %49 oranında bir artış gözlemlenmektedir. 2008 yılında dünyada yapılan toplam askeri harcamalar %5,9 oranında artarak, 2009 yılında yaklaşık 1,531 milyar dolara ulaşmıştır. Kişi başına düşen savunma harcaması 224 dolar olup, ortalama GSMH'ye oran yaklaşık %2,7 olarak görülmektedir.

2009 yılı askeri harcamaları ile 2000-2009 harcamalarının artış oranları 5 ana coğrafi bölge bazında aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

BÖLGELER	Milyar Dolar	2000-2009 Artış %
AFRİKA	27.4	62
AMERİKA	738	72
ASYA VE OKYANUSYA	276	67
AVRUPA	386	16
ORTA DOĞU	103	40
TOPLAM	1.531	49

Dünya genelinde tüm bölgelerde savunma harcamalarında artış gözlenirken, Batı ve Orta Avrupa ülkelerinde bu artış düşük seviyelerdedir. Bunun nedeninin ise bahsedilen ülkelerin ekonomik büyüme ve tehdit alanındaki kaygısızlığından olduğu düşünülmektedir. Ancak genel olarak, NATO'ya yeni katılan ülkelerin bu tarz harcamalarında artış görülmektedir.

ABD savunma harcamaları 2008 yılına nazaran 47 milyar dolar artarak, dünya savunma harcamalarındaki artışın %54'üne tekabül etmektedir.

Beş ana coğrafi bölgede yaşanan sektörel gelişime ilişkin veriler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

AVRUPA:

Avrupa'nın 2009 yılı savunma harcamaları toplamı 386 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu harcamanın 60 milyar Dolar'ı Doğu Avrupa, 326 milyar Dolar'ı Batı ve Merkezi Avrupa ülkelerine aittir. Türkiye'nin harcamaları Batı ve merkezi Avrupa harcamalarına dahil edilmiştir. 2008 yılına nazaran savunma harcamalarında % 2,7'lik bir artış görülmektedir. 2000 – 2009 sürecinde harcamalar ortalama % 16'lık bir artış göstermiştir.

Ekonomik kriz nedeni ile Doğu Avrupa ülkelerinde harcamalarda çok az artışlar görülmektedir. Avrupa'da en büyük artış İngiltere tarafından yapılmıştır. Bu dönemde MSB'nin bütçesi % 250 artmıştır. Bu artışta TL'nin Dolar karşısındaki aşırı değerlenmesinin de büyük etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Avrupa ülkelerinden en büyük düşüş Gürcistan'ın

harcamalarında görülmektedir. Neden olarak bu ülkenin Rusya ile olan Güney Ossetia krizi gösterilmektedir. Moldova ve Sırbistan'ında harcamalarında düşüş izlenmiştir.

ASYA VE OKYANUSYA:

Asya ve Okyanusya ülkelerinin 2009 yılı savunma harcamalarının toplamı 276 milyar Dolar olmuştur. Bu harcamanın 210 milyar Dolar'ı Doğu Asya, 44 milyar Dolar'ı Güney Asya ve 20,4 milyar Dolar'ı Okyanusya ülkelerine aittir. 2008 yılına nazaran % 8,9'luk bir artış görülmektedir. 2000 – 2009 periyodunda bölgedeki savunma harcamaları % 67 olarak gerçekleşmiştir. En fazla artış Çin Halk Cumhuriyeti'ne (Çin) ait olup (100 milyar Dolar), 2009 yılında savunma harcamalarını % 15 artırmıştır. Çin hükümeti savunma harcamalarındaki artışın nedenini, silahlı kuvvetlerin yaşam standardının artırılması, ağ destekli yeteneklerin kazanılması, tabi afetlerle mücadele, ve 2008 yılı depremi sonrası alt yapı tesislerinin iyileştirilmesi gibi nedenlerle açıklamaktadır.

Doğu Asya ülkelerinden Tayvan, Tayland ve Doğu Timor sırayla savunma harcamalarını; % 19, % 19 ve % 54 artırmışlardır. Güney Asya'da Hindistan savunma harcamalarını % 13, Afganistan % 19 artırmıştır. Okyanusya bölgesindeki artış Avusturalya'ya aittir. Hindistan'ın 2009 yılı savunma harcaması 36,3 milyar Dolar olmuştur. 2008 yılına nazaran artış % 13 civarındadır. 2000 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede artış miktarı % 67 olarak gerçekleşmiştir. Artışın nedeni olarak ekonomik büyüme ve Çin ile olan bölgesel güç olma rekabetinden kaynaklanmaktadır. Şüphesiz

Pakistan ile olan problem de artışta önemli bir nedendir. Bu nedenler yanında ayrılıkçı gruplara karşı terörizm ile mücadele de savunma harcamalarında önemli bir yekün tutmaktadır. Hindistan 2012 yılına kadar toplam 30 milyar Dolar harcamayı planlamaktadır. Ancak, Hindistan tedarik sistemi çok yavaş çalışmakta olup harcamayı planladıkları 30 milyar Dolar'ın sarkan projelerden kaynaklandığı değerlendirilmektedir

ORTA DOĞU:

Orta Doğu ülkelerinin 2009 yılı savunma harcamalarının toplamı 103 milyar Dolar olmuştur. Bölgeye ilişkin verileri sağlıklı olarak toparlanamaması nedeni ile 2009 yılı harcamaların önceki yıllara göre durumu detaylı olarak değerlendirilememiştir. Ancak, 2000 – 2009 sürecinde bölgesel harcamalar % 40'lık bir artışı göstermektedir.

2009'da Lübnan, Bahreyn, Ürdün ve Suriye savunma harcamalarında artış tespit edilmiştir. Harcamalarda en büyük düşüş Irak ve Oman Sultanlığı'nda gözükmektedir. 2009 yılında petrol fiyatlarındaki büyük düşüşün harcamaları önemli ölçüde etkilediği değerlendirilmektedir.

Orta Doğu ve özellikle Körfez Bölgesi savunma pazarı açısından dünya savunma pazarları arasında en hareketli bölgelerinden biridir. Yakın gelecekte de bu durumunun devam edeceği değerlendirilmektedir. Bölgeye ilişkin olarak "Forecast International (FI)"ın yapmış olduğu değerlendirme müteakip paragraflarda açıklanmıştır.

Bahreyn, Kuveyt, Oman Sultanlığı, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin oluşturduğu "Gulf Cooperation Council" (GCC) Orta Doğu toplam savunma harcamalarının % 60'ını yapmaktadır. 2010 yılında bu ülkeler savunma ve güvenlik için 63 milyar Dolar'lık harcamayı silahlı kuvvetleri ve güvenlik kuvvetleri için tahsis etmişlerdir. Bu miktarın 2/3'ü Suudi Arabistan'a aittir. FI, bu durumun devam edeceğini değerlendirmektedir.

Gelecek yıl GCC savunma harcamalarının % 2,5 artış yapacağı tahmin edilmektedir. Önümüzdeki 5 yıl bölgedeki savunma pazarının % 11 büyüyeceği ve 2014 yılında 120 milyar Dolar'a ulaşacağı öngörülmektedir. GCC'nin devamlı artış gösteren savunma harcamalarının tehdit olarak gördüğü İran ile olan stratejik açığı insan gücü ve teknoloji ile aşmaya çalışmasından kaynaklanmaktadır.

İran'ın Körfez Bölgesine yayılma politikası yakın tehdit olarak değerlendirilmekte ve bölge ülkeleri hava gücüne, füze savunma sistemlerine ve deniz gücüne odaklanmış durumda olduğu değerlendirilmiştir. İran tehdidinin yanısıra, bu ülkelerin iç güvenliği de ön planda tutarak yaptıkları harcamalarda savunma bütçelerindeki artışın sebepleri arasında yer almaktadır. Suudi Arabistan'ın milyar Dolar'lık sınır güvenliği projesi harcamalara güncel bir örnektir. GCC savunma harcamaları 2008 yılında GSMH'a oranı % 5,6 ile Dünya ortalamasının 2008 yılındaki % 2,4 ve 2009 yılındaki % 2,7'lik değerlerinin oldukça üstündedir.

AMERİKA

Kuzey, Orta ve Güney Amerika ülkelerinin savunma harcamaları toplamı 2009 yılı için 738 milyar Dolar olmuştur. Bu miktarın 680 milyar Dolar'ı Kuzey Amerika, 5,6 milyar Dolar'ı Orta Amerika ve 51,8 milyar Dolar'ı Güney Amerika ülkeleri tarafından harcanmıştır. 2008 harcamalarına nazaran % 7,6'lık bir artış izlenmektedir. Bölgede 2000 – 2009 sürecinde toplam artış % 72'dir. Bu artışta % 72'lik pay Kuzey Amerika'ya aittir. 2009 yılında ABD savunma harcamalarının toplamı 661 milyar Dolar (% 7,7) Kanada'nın ise 19,2 milyar Dolar'dır (% 6,6). Orta Amerika'da (Karayipler Bölgesi de dahil) gerçekleşen % 11'lik harcama artışının hemen tamamı Meksika'ya aittir.

AFRİKA

Afrika'nın 2009 yılında savunma harcamalarının toplamı 27,4 milyar Dolar'dır. Bu harcamanın 10 milyar Dolar'ı Kuzey Afrika, 17,4 milyar Dolar'ı Güney Afrika ülkeleri tarafından yapılmıştır. 2008 savunma harcamalarına kıyasla % 6,5 gibi bir artış olmuştur. Bu artışın % 7,7'si Kuzey Afrika'ya, % 5,1'i Güney Afrika'ya aittir. Bölgede 2000 – 2009 periyodunda % 62'lik bir artış izlenmektedir. Artış en fazla Çad'da olmuştur. Afrika'da başlıca savunma harcamaları yüksek olan ülkeler; Cezayir, Angola, Fas, Nijerya ve Güney Afrika şeklinde sıralanmaktadır. 10 yıllık süreçte bu ülkeleri savunma harcamaları % 127 bir artış göstermiştir. Artışların petrol gelirlerine paralel olarak devam edeceği değerlendirilmektedir.

SAVUNMA HARCAMALARINDA EN YÜKSEK 15 ÜLKE

Sıra	Ülke	Harcama (milyar \$)	2000 – 2009 Değişim%	Kişi Başı Harcama	GSMH (%)	Dünya Payı%
1	ABD	661	75,8	2.100	4,3	43
2	ÇİN	100	217	74,6	2,0	6,6
3	FRANSA	63,9	7,4	1.026	2,3	4,2
4	İNGİLTERE	58,3	28,1	946	2,5	3,8
5	RUSYA	53,3	105	378	3,5	3,5
6	JAPONYA	51,0	-1,3	401	0,9	3,3
7	ALMANYA	45,6	-6,7	555	1,3	3,0
8	S.ARABİSTAN	41,3	66,9	1.603	8,2	2,7
9	HİNDİSTAN	36,3	67,3	30,4	2,6	2,4
10	İTALYA	35,8	13,3	598	1,7	2,3
11	BREZİLYA	26,1	38,7	135	1,5	1,7
12	G.KORE	24,1	48,2	499	2,8	1,6
13	KANADA	19,2	48,8	568	1,3	1,3
14	AVUSTURALYA	19,0	50,2	892	1,8	1,2
15	İSPANYA	18,3	34,4	408	1,2	1,2
Alt Toplam		1.254				81,8
Dünya		1.531	49,2	224	2,7	100

TÜRKİYE SAVUNMA SANAYİ SEKTÖRÜNE GENEL BAKIŞ

2000 krizinin ardından ekonomimizin bir gelişme dönemine girdiği, ama 2004 yılından itibaren Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) artışının arzu ettiğimiz biçimde gelişmediği bilinmektedir. Birçok ekonomik verinin olumlu gelişmesine karşın özellikle sanayileşme, işsizlik, cari açık, gelir dağılımı gibi göstergelerin ekonominin bazı yapısal sorunlarını göstermiştir.

İşte bu ortamda 2008 yılı sonbaharında ABD’de finansman krizi olarak patlayan sorun kısa süre içinde küresel bir ekonomik krize dönüşmüştür. Küresel kriz sebebiyle dünya ülkeleri 2008 yılının ikinci yarısından itibaren finansal açıdan

zorluklar yaşamıştır. Finansal kriz ile hemen hemen tüm sektörlerde, ülke ekonomileri çöküntüye girmiş, ekonomik büyümeler bir hayli düşmüş; üretim, ihracat ve işsizlik konularında sorunlar yaşanmıştır. 2009 yılının ikinci yarısından itibaren alınan bazı önlemlerle krizin etkileri yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Diğer ülkeler gibi Türkiye de küresel krizden payını almış ve Savunma Sanayi haricindeki neredeyse tüm sektörler krizden etkilenmiştir. Küresel krizin etkilerinin 2008 yılının verilerinde incelendiğinde, Savunma Sanayi sektörünün ülke savunması açısından stratejik bir öneme sahip olması; başka bir anlatımla sektörün diğer sektörlerle kıyasla farklı dinamiklere sahip olması sebebiyle krizden pek etkilenmediği görülmüştür.

Ancak her ne kadar, savunma sanayi sektöründe nakit sıkıntısı bulunmayan büyük boyutlu firmalar krizden pek fazla etkilenmemiş olsalar da, söz konusu firmaların alt yüklenicisi durumundaki küçük ve orta büyüklükteki firmalar bankalardan kredi tedariki konusunda önemli ölçüde sıkıntı yaşamışlardır. Özellikle finansman maliyetlerinin ve banka komisyonlarının arttığı, nispeten küçük firmaların teminat mektubu almakta zorlandıkları, bunun doğal sonucu olarak büyük firmaların aldıkları siparişlerde gecikmeler yaşandığı söylenebilir. Savunma Sanayi İmalatçılar Derneği (SASAD)’nin özellikle ekonomik krizin etkileri konusunda düzenlediği ankette aldığı cevaplarda, üyelerinin; % 56’sının finansman zorluğunun arttığını, % 47’sinin iç pazardaki daralmanın kendilerini etkilediğini ve % 37’sinin ise çalışanlarının azaldığını belirtmiştir.

Yaşanan tüm bu olumsuzluklara rağmen resmin bütününe baktığımızda, sektörün 2009 yılındaki performansının oldukça başarılı olduğunu

söyleyebiliriz. Zira sektörde faaliyet gösteren tedarikçi firmaların büyük bir bölümü hem sivil, hem de savunma sanayi alanında faaliyet göstermektedir. Bu özellikleri sayesinde bu firmalar faaliyetlerini krizden daha az etkilenen savunma sanayi alanına yoğunlaştırmış ve krizin etkilerini minimum düzeyde hissetmişlerdir.

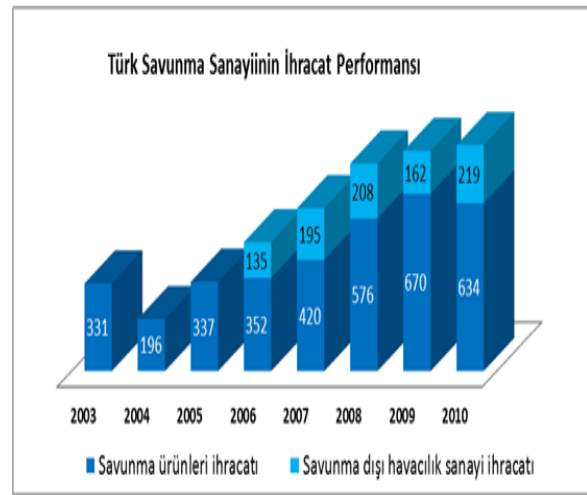
Türkiye, savunma sanayi ürünleri üretimindeki 2,319 milyar \$'lık büyüklüğü ile Dünya'daki toplam ürün üretiminde (347 milyar \$) %0,8'lik bir paya sahiptir. Türkiye'nin savunma sanayi ürünleri üretimi 2005 senesinden bu yana her sene düzenli bir artış eğilimindedir. Hedef 2011 yılı için 3 milyar dolardır.

2005-2009 TÜRK SAVUNMA SANAYİ CİROLARI (ABD Doları)

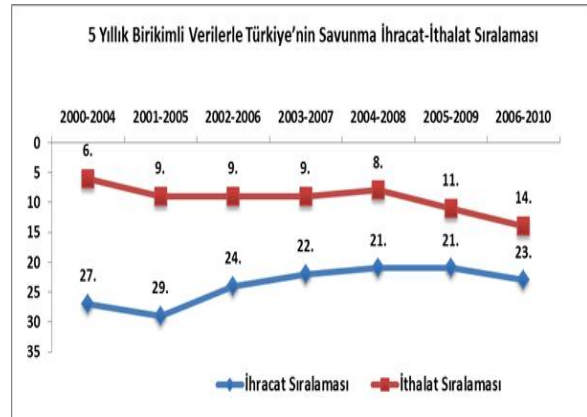
YILLAR	CİRO
2005	1.581
2006	1.720
2007	2.011
2008	2.317
2009	2.319

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin modernizasyon harcamaları 2010 yılı itibariyle 3,96 milyar dolar olarak gerçekleşmiş; söz konusu miktarın %52,1'i yerli savunma sanayimiz eliyle karşılanmıştır. Bu gösterge hem teknolojik açıdan dışa bağımlılığı, hem de ekonomik açıdan kaybımızı göstermesi açısından önem taşımaktadır. SSM 2007-2011 Stratejik Planı'nda 2010 yılı için %50 YİKO (TSK İhtiyaçlarının Yurtiçinden Karşılanma Oranı) hedefi konulmuş olup, bu rakama ulaşılmış

olması memnuniyetle karşılanmaktadır. Sektörün sürdürülebilirliği açısından kritik önem taşıyan savunma ürünleri ihracatı bir miktar düşüş ile 634 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu rakama, savunma sektörünün bir yan ürünü olarak ortaya çıkan savunma dışı havacılık sanayiinin 209 milyon \$'lık ihracat performansı da dahil edildiğinde toplam "savunma ve havacılık ihracatı" 853,5 milyon dolar ile bir önceki yılın üzerine çıkabilmiştir.

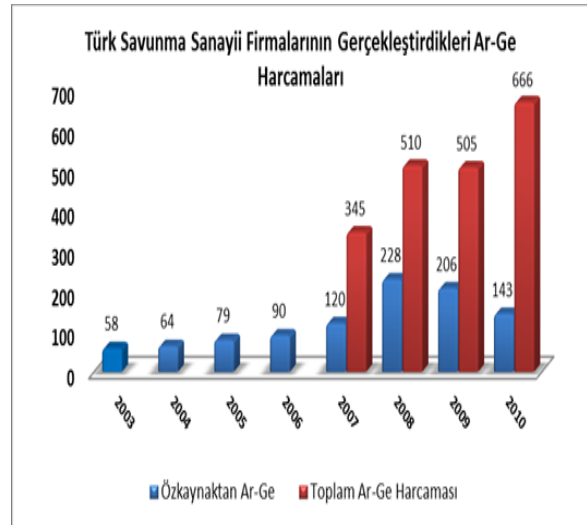
Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) verileri ile ülkemizin savunma ihracat ve ithalatına ilişkin dünya sıralaması ve aradaki makası tarafsız bir gözle takip etmek mümkündür. Bu verilerin projeksiyonunda söz konusu makasın 2014 yılında kapanacağı öngörülmektedir.

TÜRK SAVUNMA SANAYİ SEKTÖRÜNDE AR-GE

Ar-Ge yatırımlarına baktığımızda, son 5 yıl içerisinde savunma sanayi sektörüne yönelik Ar-Ge desteklerinin ve bunun paralelinde Ar-Ge harcamalarının artmış olduğunu görmekteyiz. Bu durum Türk Savunma Sanayisinde Ar-Ge'ye verilen önemin en büyük göstergesidir. Sektörde yapılan Ar-Ge harcamaları; sektördeki kuruluşların kendi öz sermayesinden yaptığı harcamalar, TÜBİTAK, SSM, TEYDEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı vb. kuruluşlardan aldıkları projeler kapsamında yaptıkları harcamalar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Son dönemde gerçekleştirilen savunma tedarik projeleri kapsamında, TSK ihtiyaçlarının yurt içi karşılanma oranı 2009 yılı itibariyle yüzde 46 seviyesine ulaşmıştır. Ancak, geline aşamada bir takım kritik alt sistem, bileşen ve teknolojilerde yurt dışı bağımlılık devam etmekte ve bazı teknoloji ve alt birimlerin temininde problemler yaşanmaktadır. Söz konusu sıkıntıların aşılması ve yurt içi karşılanma oranının artırılarak sürdürülebilir kılınması için teknoloji kazanımı odaklı ARGE projelerine öncelikli olarak ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer taraftan, gelecek dönemdeki TSK ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bugünden rekabet edebilir ve sürdürülebilir teknoloji tabanını hedefleyen ürün odaklı ARGE projelerinin de planlanması ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir. TSK ihtiyaçlarına odaklı, rekabetçi bir savunma teknoloji tabanının oluşturulması amacıyla, ileriye dönük planlama, uygulama ve takip faaliyetlerinin stratejik yönetim anlayışı içerisinde ele alındığı Teknoloji Yönetim Stratejisi, teknoloji-kazanımı faaliyetleri, ARGE projeleri, Teknoloji Kazanım Yol Haritası ve mükemmeliyet

ağlarını kapsayacak şekilde vizyon, misyon ve hedeflerle tanımlanmıştır. Özellikle SSM 2007-2011 Stratejik Planı'nda yer alan "Savunma sanayiini özgün yurt içi çözümler sunabilecek ve uluslararası alanda rekabet edebilecek şekilde yapılandırmak" stratejik amacı çerçevesinde "2010 yılı sonuna kadar savunma sistem ihtiyaçlarının yurt içi karşılanma oranı ortalama % 50'ye çıkarılacaktır" hedefi, sektöre yol gösterici olması için performans hedefi olarak seçilmiştir. Bu hedef doğrultusunda sektör, giderek artan miktarda öz kaynaklarından ARGE'ye kaynak ayırmıştır. Aşağıdaki grafikte görüleceği üzere 2005 yılından itibaren sürekli gelişme kaydeden ARGE harcamalarının toplam bedeli 2009 yılında 505 milyon Dolar'a ulaşmış olup bu miktarın 206 milyon Dolar'lık kısmı savunma sanayi firmalarının öz kaynaktan yaptıkları harcama miktarıdır. Sektörün büyük firmalarının cirolarından ARGE'ye ayrılan pay cironun % 7-10'una tekabül etmekte olup bu husus, ARGE faaliyetlerinin kurum kültürü olarak benimsenmesi ve sektörün geleceği açısından oldukça önemlidir. Bu gelişmelerin sonucu olarak, 2003 yılında % 25 olan TSK ihtiyaçlarının yurt içi karşılanma oranı, 2009 yılı sonunda % 46'ya yükselmiştir.

Türkiye'nin çeşitli illerinde faaliyet gösteren ve SASAD üyesi olan firmaların, faaliyet alanlarına göre gruplandırılmış listesi aşağıda yer almaktadır.

KARA ARAÇLARI		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
FNSS	Tekerlekli ve Paletli Zırhlı Araçlar, Seyyar Yüzücü Köprüler	ANKARA
BMC	Mayına Karşı Korumalı Zırhlı Araçlar, Taktik Tekerlekli Araçlar	İZMİR
KOLUMAN MOTORLU	Askeri ve Kamu Servis Araçları	ANKARA
MERCEDES-BENZ TÜRK	Taktik Tekerlekli araçlar	İSTANBUL
NUROL MAKİNA	Zırhlı Araç, Taret	ANKARA
OTOKAR	Taktik Tekerlekli Araçlar, Hafif Zırhlı Araçlar, Ana Muhasebe Tankı	İSTANBUL
KOLUMAN OTOMOTİV	Taktik Tekerlekli Araçlar, Tank Taşıyıcıları	ANKARA

DENİZ ARAÇLARI		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
ARES TERSANECİLİK	Tekne, yat ve gemi inşası	ANTALYA
ADİK	Savaş Gemileri İmalatı, Tasarım	İSTANBUL
DEARSAN	Gemi ve Tekne Tasarımı, Yapımı, Onarımı	İSTANBUL
DESAN	Kompozit Deniz Araçları	İSTANBUL
DÜZGİT	Alüminyum-Çelik Bot, Gemi İnşa	İSTANBUL
İSTANBUL DENİZCİLİK	Gemi İnşa, Tamir, Bakım ve İşletme	İSTANBUL
RMK MARINE	Gemi İnşaa	İSTANBUL
YONCA-ONUİK	Yüksek Süratli Botlar, Kargo Gemileri, Kompozit Malzeme, Destek Gemileri	İSTANBUL

HAVACILIK VE UZAY		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
TUSAŞ	Sabit ve Döner Kanatlı Hava Platformları İnsansız Hava Araçları, Uydu Tasarım, Modernizasyon, Sistem Entegrasyonu, Üretim, Entegre Lojistik Destek	ANKARA
ALP HAVACILIK	Helikopter Parçaları	ESKİŞEHİR
DELTA UZAY TEKNOLOJİLERİ	Yazılım Geliştirme, AR-GE Projeleri	ANKARA
GLOBAL TEKNİK	İnsansız Hava, Kara, Deniz Araçları	ANKARA
INTA SPACETÜRK	Avrasya'nın Uzaydan Görüntülenmesi	ANKARA
ARAL HAVACILIK	Havacılık	ANKARA
TEİ	Uçak ve Helikopter Motorları	ESKİŞEHİR

ELEKTRONİK		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
ASELSAN	Elektronik Harp, Termal Kamera, Dürbün, Telsiz, Gece Görüş Sistemleri, Radar, Yazılım	ANKARA
AYESAŞ	Komuta-Kontrol Sistemleri (Yazılım, Donanım, Entegrasyon), Aviyonik Yazılım ve Donanım, Elektronik Kartları	ANKARA
ATEL TELEKOMÜNİKASYON	Telekomünikasyon	ANKARA
MİKES	Elektronik Harp, Termal Kamera, Dürbün, Telsiz, Gece Görüş Sistemleri, Radar, Yazılım	ANKARA
ALCATEL LUCENT TELETAS	Telekomünikasyon	İSTANBUL
ANELTECH	Elektronik Kart İmalatı	İSTANBUL
DELTA ELEKTRONİK	Elektronik Sistemler	ANKARA
AYYAZILIM	Kara Platformları	ANKARA
3E EOS (ELEKTRO OPTİK SİSTEMLERİ)	Elektro Optik Sistemler	ANKARA
ESDAŞ	Servis Destek Sistemleri	ANKARA
ETA ELEKTRONİK	Otomatik Test Sistemleri ve Yazılım	ANKARA
GATE ELEKTRONİK	Elektronik Sistem Bakım Yenileme, Otomatik Test Sistemleri, Test ve Arıza Tespit Sistemleri	ANKARA
GENETLAB	Kablosuz Sensör Ağı Tespit Sistemleri	İSTANBUL
HAVELSAN TEKNOLOJİ RADAR	Uzun Menzil 3-D Radarı, Radarlar	ANKARA
TRANSVARO	Elektrooptik Ana Üretimi	İSTANBUL
SDT	Uzay Teknolojileri	ANKARA
KAREL	Haberleşme Üretim ve Sistemleri	ANKARA
NETAŞ	Haberleşme ve Güç Sistemleri, Dost Düşman Tanıma (IFF) Sistemleri	ANKARA
SAVRONİK	Yazılım, Elektronik Sistemler, Bakım ve Onarımı, Haberleşme Emniyeti	ANKARA
SELEX KONÜNİKASYON	Telsiz Sistemleri, HF/SSB Telsiz Sistemleri, Sırt Telsizleri	ANKARA
SIEMENS	Elektrik Ekipmanları, Sahra Telefonları	İSTANBUL
VESTEL SAVUNMA	Elektronik	ANKARA
ONUR MÜHENDİSLİK	Mobil Hava Trafik Kontrol Kulesi, IP Tabanlı Muhabere Sistemi	ANKARA
GÖKTÜRK MÜHENDİSLİK	Mekanik ve Elektronik Sistemler	ANKARA
FOTONİKS	Askeri Elektronik ve Elektro-Optik Sistemler	ANKARA
YALTES	Sistem Tasarımı ve Yazılım Geliştirme	İSTANBUL

SİLAH, MÜHİMMAT, ROKET ve FÜZE		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
ROKETSAN	Roket ve Hava Araçları İmalatı	ANKARA
GİRSAN	Makine ve Hafif Silah	GİRESUN
MKEK	Silah, Mühimmat, Roket ve Patlayıcı Maddeler	ANKARA
SAFİR SİLAH	Tabanca İmalatı	İSTANBUL
SAMSUN YURT SAVUNMA	Tabanca İmalatı	SAMSUN
SARSILMAZ	Tabanca ve Av Tüfekleri	ANKARA
TAPASAN	Mühimmat Tapa Üretimi	ANKARA
TİSAŞ	Tabanca Üretimi	ANKARA
TÜBİTAK SAGE	Savunma Sanayi AR-GE	ANKARA
YÜKSEL SAVUNMA	İnsansız Makineli Tüfek Kontrol Sistemi	ANKARA
ÜÇYILDIZ	Tabanca Üretimi	İSTANBUL

ELEKTRİK		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
AKSA MAKİNA	Jeneratörler ve Güç Sistemleri	ANKARA
GENPOWER	Jeneratör İmalatı	ANKARA
İŞBİR ELEKTRİK	Jeneratörler ve Güç Sistemleri	ANKARA
AGS ENERJİ	Otomasyon Sistemleri, Elektrik Güç Sistemleri, Tasarım	ANKARA
İNDEKS A.Ş.	Jeneratör İmalatı	İZMİR

BİLİŞİM		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
ALTAY HOLDİNG	Yazılım	ANKARA
BİLGİSİS	Coğrafi Bilgi Sistem Yazılımı	ANKARA
BİTES	Yazılım	ANKARA
BTT	Sayısallaştırıcı Kart Yazılımı ve Elektronik	ANKARA
ETC	Yazılım, Simülatör Yazılımları	ANKARA
GANTEK	Yazılım	İSTANBUL
HAVELSAN	Komuta Kontrol Sistemleri, C4ISR, Eğitim-Test-Değerlendirme Sistemleri, Simülatör ve Simülasyon Sistemleri, Yönetim Bilgi Sistemleri, İş Süreçleri Bilgi Sistemleri, Karar Destek Sistemleri, Ağ Sistemleri, Veri Dağıtım Sistemleri, Yazılım Geliştirme	ANKARA
KATRON	Yazılım ve Simülasyon	ANKARA
KOÇ BİLGİ VE SAVUNMA	Elektronik, Yazılım	ANKARA
METEKSAN SAVUNMA	Simülasyon ve Modelleme Algılama ve Komuta Kontrol Sistemleri, Uydu ve Uzay Teknolojileri, Deniz Sistemleri	ANKARA
MILSOFT	Yazılım	ANKARA
OYAK TEKNOLOJİ	Bilişim ve Kart Hizmetleri	ANKARA
MILSOFT ICT	YAZILIM	ANKARA
SERVUS SAVUNMA	Güvenlik Sistemleri, Mayın İmha, Balistik Koruma	ANKARA
SİMSOFT BİLGİSAYAR	Yazılım	ANKARA

AR-GE ve MÜHENDİSLİK		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
C2TEC	Yazılım, Ar-Ge, Danışmanlık, Destek Hizmetleri	KOCAELİ
FİGES	Tasarım ve İleri Mühendislik ve Analizleri	BURSA
AKANA MÜHENDİSLİK	Helikopter Kontrol Ekipmanları, Enerjetik Malzeme Karıştırıcı	ANKARA
STM	Yazılım ve Proje Etüt Hizmetleri	ANKARA
TÜBİTAK MAM	AR-GE ve Sıfır Kafesi Üretimi, Yazılım	KOCAELİ
TÜBİTAK BİLGEM	Bilgi Güvenliği ve İleri Elektronik Teknolojiler	KOCAELİ

LOJİSTİK		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
ADA CAM	Yat, İnşaat, Kurşun Geçirmez Cam Üretimi	İSTANBUL
AVS SARACİYE	Askeri Giyim	ANKARA
GÜVENLİ YAŞAM	Koruma ve Emniyet Cihazları	ANKARA
IDC	Araştırma, Teknoloji, Yazılım	ANKARA
ÖZTEK TEKSTİL	Mühendislik Kumaşları, Tekstil Teknoloji Sistemleri	TEKİRDAĞ
ÖZTİRYAKİLER	Askeri Kışla Teçhizatları	İSTANBUL
PAGETEL SİSTEM	Taşınabilir Askeri Muhabere Sistemleri	İZMİR
TREYSAN	Çelik Yapılar	ANKARA
TÜRK TIPSAN	Parenteral Solüsyon ve BİO Ürünler	ANKARA
YAKUPOĞLU	Askeri Giyim, Bot ve Teçhizat	ANKARA

MALZEME, KALIP ve PARÇA		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
AÇA OTOMOTİV	Askeri ve Ticari Şanzıman, Dişli, Miller Üretimi	ANKARA
ARAL HAVACILIK	Endüstriyel Yüzey İşlem	ANKARA
ASİL ÇELİK	Namlu ve Mermi Çelikleri	BURSA
ALFATEC	Talaşlı İmalat	ESKİŞEHİR
ATARD	Kompozit Parça Üretimi, Motor Tasarım	ESKİŞEHİR
AVCI SAVUNMA SANAYİİ	Talaşlı ve Talaşsız İmalat	ANKARA
BARİŞ ELEKTRİK	Roket Lançerleri, Kompozit Malzemeler	ANKARA
COŞKUNÖZ	Makine ve Kalıp İmalatı	BURSA
HİPAK	Uçak, Roket ve Zırhlı Araç Parçaları	İSTANBUL
HİSAR ÇELİK	Zırh Çeliği Dökümü, Paletler ve Yürüyüş Takımları	İSTANBUL
MEGE TEKNİK	Kablo Takımları, Elektromekanik	ANKARA
MES MAKİNA	Roket Parçaları, Roket Lançerleri	KOCAELİ
MTU TÜRK	Tank ve Zırhlı Araç Motorları	İSTANBUL
NUROL TEKNOLOJİ	Nano Teknoloji ve Gelişmiş Malzemeler	ANKARA
OERLİKON	Kaynak Elektrotları, Telleri, Makinaları	İSTANBUL
ORSAN	Yedek Parça İmalatı	İSTANBUL
PAVO TASARIM	Elektronik Tasarım ve Üretim	KOCAELİ
Pİ MAKİNA	İş Makineleri	ANKARA
SAVAR KOMPOZİT	Balistik Koruyucu Ürünler	KAYSERİ
SERPA HASSAS DÖKÜM	Vakumlu Hassas Döküm	İSTANBUL
TEKNO KAUÇUK	Kauçuk Tasarım ve Üretimi, Deniz Platform Ekipmanları	KOCAELİ
TİBET MAKİNA	Döner Tabla, Dizli Rulman ve Ekipman	İZMİR
TİMSAN	Havaalanlarında Kullanılan Çeşitli Araçlar	İSTANBUL
TTAF ELEKTRONİK	Kablo Donanımları	İSTANBUL
YÜKSEL SAVUNMA	İnsansız Makineli Tüfek Kontrol Sistemi	ANKARA
YOL-BAK	Taktik Tekerlekli Araçların Aksesuarları	ANKARA

İLGİLİ KURUMLAR		
Firma	Faaliyet Alanı	Bulunduğu İl
KOSGEB	KOBİ'lere Hizmet ve Eğitim Desteği	ANKARA
TÜRK LOYDU	MİLGEM Ve Yeni Tıp Karakol Batu Proje Onayı ve Kontrolörlük	İSTANBUL
OSTİM SAVUNMA YAN SAN. KÜMELENMESİ	KOBİ Kümelenme	ANKARA

KAYNAKLAR

TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ, TÜRKİYE SAVUNMA SANAYİ MECLİSİ. (2011). TÜRKİYE SAVUNMA SANAYİ SEKTÖR RAPORU 2010, ANKARA

SAVUNMA SANAYİ MÜŞTEŞARLIĞI. 2010 FAALİYET RAPORU , ANKARA

SAVUNMA SANAYİ İMALATÇILARI DERNEĞİ. <http://www.sasad.org.tr/>

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE. <http://www.sipri.org/>

TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ. <http://www.tobb.org.tr>